

TÜRKİYE'DE SCIENCE SOCIALE EKOLÜNÜ TEMSİL ETMEK YA DA SOSYOLOJİ ÜZERİNDEN ANGLO-SAKSON ÇIKARLARINA KOŞULMAK: PRENS SABAHATTİN

H. Bayram Kaçmazoğlu

Özet: Fransa'da F. Le Play tarafından oluşturulan Science Sociale ekolünün İngiliz toplum yapısına yönelik olumlu yaklaşımını Türkiye'de Prens Sabahattin ve devamcıları temsil etmektedir. F. Le Play Fransız devrimiyle oluşan "yeni rejim"e karşı "eski rejim" in değerlerini savunurken, Prens Sabahattin Türkiye'nin toplumsal yapısının İngiliz toplum yapısına benzetilmesi yönünde radikal-bireyci bir dönüşümü esas almaktadır. Bu anlayış aynı zamanda İngiliz çıkarlarının savunuculuğunu da üstlenmektedir. Bu makale, Batı merkezli sömürge politikaları ile sosyolojide önemli bir ekol olan Science Sociale'in bağlantılı olduğunu, ekolün görüşlerini Türkiye'de savunanların dün İngiliz, bugün Amerikan sömürgeciliğini meşrulaştırma çabasında olduklarını iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni sömürgecilik, Science Sociale ekolü, Prens Sabahattin, Arap baharı

To Represent The School Of Science Sociale in Turkey Or To Be Driven For Anglo-Saxon Interests Via Sociology: Prens Sabahattin

Abstract: School of Science Sociale was generated in France by F. Le Play. Its positive approach towards the structure of English society has been represented by Prens Sabahattin and his successors in Turkey. While F. Le Play supported the values of "old regime" against to the "new regime" that was shaped as a result of French revolution, Prince Sabahattin predicated on a radical-individualist transformation in the direction of resembling the social structure of Turkey to the social structure of British society. In the same time, this understanding has a part in defending the British interests. This article claims that Western-centered colonial politics correlate with the Science Sociale which is an important school in sociology. And also it is claimed in the article that the ones who supported this school, in the past, were struggling to legitimize English colonialism and the ones who support it today, are struggling to legitimize American colonialism.

Keywords: Neo-colonialism, School of Science Sociale, Prince Sabahattin, Arabian spring

19. yüzyıldan beri Orta Doğu ve Türkiye'de fazla bir şey değişmedi. Tarih, dünya egemenlik ilişkileri açısından 19. yüzyıldan bugüne Orta Doğu halklarının aleyhine işlemeye devam ediyor. Bu süreçte değişen sadece emperyalistlerin kullandığı tekniklerdir. Büyük devletler uzunca bir süredir Orta Doğu ve dünya kaynaklarını ele geçirmek adına bölgeye, dine, özel koşullara, zamana ve coğrafyaya göre farklı sömürü teknikleri geliştirip kullanmayı sürdürüyor. Toplumları bölüp zayıflatarak denetim altına almak için kimi zaman din, ulusallık, modernizm; kimi zaman ise yerel özellikler, mezhep, etnisite kullanılıyor. Nerenin sömürülmesi planlanmışsa mevcut tekniklerden biri veya birkaçı yürürlüğe konularak yaratılan "yandaş" ekipler aracılığı ile önce o böl-

ge halkları çatıştırılıyor; çatıştırılan taraflardan biri veya ikisi veya kaç taraf varsa hepsi birden kullanılarak kaynaklar Batılı çıkarlar adına kontrol altına alınıyor. Bazı teknikler yeniden düzenlenerek “demokrasi” ve “uygarlık” adına vaatlerde bulunulan toplumların işbirlikçi çevreleri, gerçekleri özel çıkarları adına feda ederek, bu sömürgeci ve bölücü sistemi destekleyici görüşleriyle, halkların gözünde onu meşrulaştırmaktadırlar.

Zengin doğal kaynaklar üzerinde oturan Batı dışı bir ülke yönetimi tamamen Batı çıkarlarına hizmet ediyorsa, o ülkedeki iktidarın sadakatinden şüphe edilmiyorsa sultanlık, krallık, dikta, tek parti ile yönetilmesi, demokrasinin varlığı veya yokluğu hiç de önemli değildir. O ülkelerdeki Batı yanlısı ekiplerin misyonu, içeride iktidar çatışmalarıyla ülkeyi karmaşaya sürükleyip emperyal güçlerin işini kolaylaştırmaktır. Böylece, emperyalist güçler, bu takım veya ekipler üzerinden daha rahat işleyen, kitleselleşerek tepkileri azaltan bir mekanizmayla amaçlarını gerçekleştirmektedirler. İlerleme, gelişme, uygarlaşma, demokratikleşme gibi hiçbir zaman gerçek olmayan söylemlerle toplumların düşünceleri sarsılarak, bir bakıma kandırılarak, şüpheye düşürülerek emperyalist işgaller meşrulaştırılırken, sanki bu işgalci eylemler, işgal edilen veya sömürülen bölge halklarının çıkarınaymış gibi sunulmaktadır. Ancak bu süreçte kaybeden dünya ve özellikle Orta Doğu toplumları, kazanan emperyalist güçler olmaktadır. Büyük güçler, akan zamana göre kıyıcı, katledici tekniklerini yeni düzenlemelerle ayarlayarak kazanımlarına devam ederken, ele geçirdikleri bölgelerdeki iç çatışmaları ve güvensizliği kalıcı hale getirmektedirler. Başka bir anlatımla, tarihte kaba tekniklerle başlatılan bu kıyımlar, aynı döngü içerisinde bugün en gelişmiş senaryolarla devam etmektedir. İşin kabul edilemez yanı, Batı yayılmacılığı, Batı dışı halklar tarafından evrensellik ve uygarlık taşıyıcılığı olarak görülmekte, kitleler bu süslü, cilalı söylemlerde umut aramaktadırlar.

Emperyalist Batı dünyasının sömürü politikasının temel yöntemi, bulunduğu yeri denetim altına alarak kendi dışındakilere egemenliğini kabul ettirmek anlayışına dayanır. Batılı kendisini efendi, karşısındakini, Batı dışı dünyayı köle, kendisine hizmet etmesi gereken “yaratık” olarak kabul eder. Üstelik bu anlayışını çeşitli araçlar kullanarak karşısındakinin bilincine de yerleştirir; ona da gönüllü olarak kabul ettirir. Bu bağlamda, kişisel çıkarlar karşılığında Batı’ya hizmet eden bol miktarda vakıf, dernek, kuruluş yanında “aydın”, öğretim üyesi, sosyolog, siyaset bilimci ve hatta İslamcı, sosyalist, liberal, demokrat işbirlikçiler bulmak çok kolaydır. Bu kuruluşlara veya kişilere veya ideolojilere çıkarlarını savundurur, kamuoyu oluşturur, kendine yönelik eleştirileri önler veya etkisiz hale getirir. Genelde Batı, özelde Anglo-Saksonların kurduğu dünya düzeninin esasları böyle işlemektedir.

Bugün Anglo-Sakson kökenli bir ülkenin liderliğini yaptığı emperyalizm için iki farklı dünya vardır: Efendi olan Batı dünyası ve Batılı halklarla, ülke-

lerle hiçbir şekilde eşit olamayan, olması dahi tasavvur edilemeyen, Batı dışı dünya. Batı dünyası ve onun günümüzdeki patronları hammadde kaynakları buldukça bunları da ele geçirmek için sömürgeciliği her defasında yeniden üretmektedirler. Bunun için siyasi bölünmeler, çatışmalar kurgulanıp harekete geçirilmektedir. Sömürülüp tüketilen alanların halkları ise açlık ve yoksulluk sarmalında yok olmaya terk edilmektedirler. Yani kaynakları tükenen bölgeler emperyalist güçler tarafından terk edilirken, kaynakları var olan bölgelerin kayıtsızca sömürülmesine devam edilmektedir. Bir başka anlatımla, 16. yüzyılda başlayıp 19. yüzyılda Osmanlı dışında tüm dünyayı kapsayan, I. Dünya Savaşı ile Osmanlı İmparatorluğu'nu da tarih dışına iten büyük güçlerin sömürgeci, uygarlıkları yok edici, tarihten silici, milyonlarca insanı katledici politikaları bugün de sürmektedir.

Batı dünyası için üç genel siyasal-sosyolojik sistem anlayışından söz etmek mümkündür: Bunlardan birincisi, K. Marx ile simgeleşmiş olan devrimci toplum-sosyoloji anlayışı; ikincisi Fransız devriminin getirdiği düzeni temsil eden merkezîyetçi, modernist ve "yeni düzen" yanlısı siyaset-sosyolojisi anlayışı; üçüncüsü ise "eski düzen" in değerlerini, sınıflarını önemseyen, düzenin hızla değişmesini yavaşlatmaya çalışan, bireyci bir siyaseti-sosyolojiyi savunan gelenekçi, muhafazacı anlayış. Bu büyük boy sosyoloji-siyaset anlayışları, aynı zamanda etkin oldukları ülkeler adına yürütülen yayılmacı politikaların siyasal-düşünsel temellerini de oluşturmaktadırlar.

Dünyadaki pek çok bölgenin kaynaklarını elinde tutma adına güç kullanan taraflardan biri, yakın tarihi ve günümüzü merkeze aldığımızda, 19. yüzyılda İngiltere, 20. yüzyılın ikinci yarısında ve 21. yüzyılın ilk on yılında ABD, yani Anglo-Sakson dünyasıdır. Anglo-Sakson dünyasının sömürgecilik politikalarına dikkat çekmemiz diğer sömürgeci güçleri atladığımız anlamına gelmez. Özellikle Anglo-Sakson dünyasına dikkatleri çekmemizin temel nedeni, 19. yüzyıldan bugüne İngiltere ve ABD'nin söz konusu politikalar açısından önemli oluşu ve yazımızın konusunu bu anlayışın Türkiye'deki kadim temsilcisi olan Prens Sabahattin'in oluşturmasıdır. Batıcılaşmayı bilimsellik görüntüsü altında Türkiye'ye aktarma misyonuyla ülkemize giren ve siyasallığı birincil düzeyde olan sosyoloji ve onun etkin ekollerinden birisi olan Science Sociale, Prens Sabahattin ve ekibinin eliyle, ülkeyi Anglo-Sakson çıkarlarının hizmetine sunmayı amaç edinmiştir.

Bu yazı, Prens Sabahattin'in sosyolojik görüşlerinin ayrıntısından ziyade onun siyasal eğilimlerini ve faaliyetlerini Anglo-Sakson yandaşlığı kapsamında ele almaktadır. Bu yazı ile Prens Sabahattin'in Türkiye'ye nasıl bir siyasal düzeni uygun gördüğü, bu düzenin neyi temsil ettiği veya edeceği üzerinde durulacaktır. Ancak Science Sociale ekolünün sosyolojide nasıl bir sosyal, özellikle de siyasal düzen anlayışına sahip olduğunu kısaca hatırlatalım.

Fransız devriminden sonra ortaya çıkan Jakoben anlayışla devrimin kendi evlatlarını da yok etmeye başlaması, eski rejim yanlısı çevrelere devrimi eleştirme fırsatı vermiş, devrimin geleceğine olan güveni tartışılır hale getirmiştir. Karşıt yazarlar yeni rejimi mahkum eden, eski rejimi savunan bir düşün çevresinin ortaya çıkmasına, muhafazakar düşüncenin sistemleşmesine çalışmışlardır. Bu çevrelerin önde gelen isimlerinden biri de maden mühendisi olan ve sonra sosyolog olarak tanınan Frederic Le Play'dir. Le Play, Fransa'da toplumu kontrol altında tutmak veya devrimci yanını törpülemek için, aile merkezli bir anlayışla düzenin sürdürülmesini önermiştir. Anglo-Sakson düşüncesi, devrimci değişime karşı evrimci olduğu için muhafazakar Fransız sosyolog, felsefeci ve yazarları da İngiliz evrimci düşün anlayışından yana tavır almışlardır. Bunlar, eskinin değerlerinin, kurumlarının, sosyal yapısının muhafazasından yanadırlar. Genel amaçları, eski rejimin değerlerinin, toplumsal özelliklerinin aniden değil, peyderpey, yavaş yavaş değişmesi yönündedir.

Sosyolojide Science Sociale - İlm-i İctima ekolünün kurucusu Frederic Le Play'dir. Muhafazakar ve eski rejim yanlısı olan bu sosyoloji ekolünün sosyologlar arasında taraf bulması, sosyoloji adına geliştirdiği anket ve monografi teknikleriyle gerçekleşmiştir. Dolayısı ile ekol bir yandan geleneksel çizgisiyle ve Anglo-Sakson yanlısı evrimci toplum görüşleriyle taraftar edinirken, diğer yandan geliştirdiği araştırma teknikleri ile düzen yanlısı sosyologlar arasında da oldukça yaygın kabul görmüştür. Bu bağlamda ekolün tekniklerinin gelişmesinde ve sosyoloji anlayışının biçimlenmesinde Henri de Tourville, Edmond Demolins ve Paul Descamps'ın önemli katkıları vardır. Science Sociale ekolünün Türkiye'de kabul görüp tanınmasında ise Prens Sabahattin ve Mehmet Ali Şevki Sevündük öncü rol oynamışlardır. Ülkemizde Prens Sabahattin tarafından temsil edilen ve teknikleri ilk defa alan çalışmalarında Mehmet Ali Şevki Bey tarafından uygulanan Science Sociale ekolü, bu iki isim dışında, pek çok sosyolog tarafından önemsenmiştir.

Ekolün kurucusu F. Le Play, Fransız devrimine karşı İngiliz evrimciliğini benimsemektedir. Bu tercihi ile Fransa'da devrim öncesinin feodal ve aristokratik egemen sınıflarına sahip çıkan Le Play ve onun oluşturduğu Science Social veya İlm-i İctima veya coğrafyacı ekolü temsil eden sosyologlar da hangi ülkede olursa olsun İngiliz yanlısı muhafazakar siyasetin temsilcisi konumunda olmuşlardır. Bu bağlamda, ekolün en önemli çalışmalarından biri, E. Demolins tarafından yazılan ve Türkçeye de çevrilen *Anglo-Saksonların Üstünlüğünün Sırrı Nedir?* başlıklı eserdir. Science Sociale akımı ortaya çıktığı ülkeden ziyade İngiltere ve Amerika'da taraftar bulmuştur. Bu ekolün sosyologları, ekolün simge çalışması olan *Anglo-Saksonların Üstünlüğünün Sırrı Nedir?* adlı eserle İngilizleri üstün görmekte, sosyolojik bir model aracılığı ile bunun nedenlerini ortaya koyup dünyaya yaymaya, yani İngilizleri örnek olarak sunmaya

çalışmaktadırlar. Prens Sabahattin'in *Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?* başlıklı eseri de İngiliz siyasi düzeninin övgüsüne dayanmaktadır. Prens Sabahattin İngiliz siyasal düzeninin benzerini Osmanlı'da gerçekleştirmek üzere siyasal bir mücadeleye girişmiş, teorik açıdan da o düzenin savunusunu yapmıştır.

Anglo-Sakson dünyasının çıkarları Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda çeşitli takımlar, ekipler ve sadrazamlar tarafından korunmuştur. Mustafa Reşit Paşa ile başlayıp Yeni Osmanlılarla ve Mithat Paşa ile süren bu eğilim, 1889'da kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti ile devam etmiştir. Ancak İttihatçılar 1902 kongresinde merkezîyetçiler ve adem-i merkezîyetçiler şeklinde ikiye ayrılmıştır. Bu ayrışmanın nedeni, Anglo-Sakson siyasetinin etkili temsilcisi Prens Sahabattin'in örgütü merkez dışı görüşleri doğrultusunda ele geçirmek istemesi ve yaptığı mücadeleyi kaybederek örgütü merkezîyetçilere bırakmak zorunda kalmasıdır. I. Jön Türk Kongresi'nden sonra ortaya çıkan ayrışma, İttihatçılar arasında Anglo-Sakson yanlıları ile Kara Avrupa'sı yanlılarının çatışması şeklinde de anlaşılabilir.

Science Sociale - İlm-i İctima ekolü Fransa'da İngiliz siyasetini öne çıkarır da Türkiye'deki temsilcileri bu eğilimden bağımsız kalabilir mi? Ekolü Türkiye'ye taşıyan, tanıtan, yerleştiren ve güçlü bir akım haline getirmeye çalışan Prens Sabahattin daha bu sosyoloji okulunu, temsilcilerini, görüşlerini tanımadan önce babasının öncülüğünde İngiliz çıkarlarını Osmanlı İmparatorluğu'nda temsil eden üst düzey yönetici kesime mensup bir ailenin çocuğudur. Bu doğrultuda yetiştirilmiştir. O nedenle, Prens Sabahattin dayısı II. Abdülhamit'e karşı İngiliz çıkarlarını korumak adına çatışmaya girip ülkeyi terk etmeyi göze alabilmiştir. Bir başka anlatımla, Science Sociale - İlm-i İctima okulunun Türkiye'deki patent temsilciliğinin ilk ve en önemli ismi Prens Sabahattin, ekolün sosyolojik görüşlerinden yola çıkarak İngiliz veya Anglo-Sakson hayranı olmamış, aksine İngiliz siyasetinin temsilciliğinden ekole ulaşmış, onunla Türkiye'de liberalizme ve İngiliz siyasetine "bilimsel" kılıf oluşturmaya çalışmıştır.

Türkiye'de Anglo-Sakson düşüncesinin siyasal ve sosyolojik açıdan sistemli temsili söz konusu olduğunda ilk akla gelen kişi Prens Sabahattin'dir. Prens Sabahattin Anglo-Sakson merkezli siyasal ve sosyolojik görüşleri savunmak için sosyolojinin bu kanadını, yani Science Sociale - İlm-i İctima ekolünü kullanmıştır. Onun sosyolojideki temel düşüncesi, ülkenin yönetim, eğitim, ekonomi ve benzeri alanlarda hızlı bir değişimle Anglo-Sakson toplumlarının yapısına benzetilmesidir. Prens Sabahattin, bireysel eğitim, liberal ekonomi, feodal sınıfların sisteme egemen olduğu bir düzen, Anglo-Sakson toplumlarında geçerli olan bir yönetim ve toplum yapısı için mücadele verir. Bu anlayışın merkezinde etnisiteye dayalı çağrışımlar da vardır. Prens Sabahattin ekibi, klasik Osmanlı geleneğinden ayrı, yeni merkezileştirme projelerine de karşıdır.

Prens Sabahattin yaşamı boyunca Anglo-Sakson çıkarlarını temsil etmiş, bu doğrultuda siyasal mücadele yürütmüş, iç politikada sürekli İttihatçılarla ça-

tışarak ömrünün önemli bir kısmını bu uğurda yurtdışında geçirmiş, Cumhuriyet'in ilanını ile birlikte mensubu olduğu siyasal çizgi ve ailevi nedenlerle yaşamını sürgünde tamamlamıştır. Prens Sabahattin, II. Meşrutiyet'in ilanını zerine Türkiye'ye döndüğünde, önünde zor ve acımasız bir mücadele ortamı vardı. İngiliz çıkarlarını savunan ve ülkenin geleceğini İngilizlerle birlikte planlamayı amaçlayan adem-i merkeziyetilerin karşısında İttihatçılar bulunmaktaydı. Oysa Prens Sabahattin'in amacı, İngiliz politikalarıyla uyumlu bir iktidardı. 31 Mart Olayı'nın ardından yurtdışına katı. 1918'de ülkesine döndüğünde Osmanlı I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş, ülkeyi yöneten İttihatçılar iktidardan uzaklaştırılmış, kendi çizgisinde olan yöneticiler iktidara gelmiştir. İngilizlerle kolayca anlaşabilen, onların çıkarları doğrultusunda ülkeyi yönetmeye, İngilizlerle işbirliği yaparak İttihatçı kadroları temizlemeye çalışan bir iktidarın varlığından memnundur. Artık rahatlıkla yarım bıraktığı bilimsel çalışmalarına geri dönebilirdi. Bu doğrultuda bir çalışma programını hazırladı. Ancak Kurtuluş Savaşı yapılıp ülke işgalden kurtarılınca Prens Sabahattin'e yine yurtdışı göründü.

Prens Sabahattin'e göre, adem-i merkeziyete dayalı yönetim anlayışı merkezi yönetim biçiminin mahvettiği Türk ve Müslümanlar için gereklidir. Hıristiyan cemaatler yüzyıllardır ayrı milletler olarak kabul edildiğinden, kendilerine her alanda verilmiş olan adem-i merkeziyetçi ayrıcalıklardan yararlanmışlar, bolluk ve zenginlik içinde bulunan bir sosyal düzen oluşturmuşlardır. Bu haklar Müslümanlara da verilmelidir. Ayrıca, iddia edildiği gibi, adem-i merkeziyetçi anlayışın siyasal ayrışmayla bir iliğisi yoktur. Adem-i merkeziyetçiliğin esas amacı ekonomik gelişmeyi ve kalkınmayı sağlamaktır. İdari ve mali adem-i merkeziyet kastedilmektedir. Siyasi özerkliğe taraftar olmadığını belirten Prens Sabahattin'e göre, adem-i merkeziyetçi bir yapıya sahip İngiltere ve ABD'nin başarıları ile merkeziyetçi yapıya sahip Fransa ve Güney Amerika'da bulunan devletlerin başarıları ortadadır. Bir yanda siyasal istikrar ve ekonomik başarılar, diğer yanda siyasi baskılar ve kötü ekonomik durum. Prens Sabahattin'e göre, eğer siyasal ve ekonomik açıdan geri kalmış lkeler Science Sociale ile ortaya koyulan "bilimsel gerçekleri" uygulamış olsalardı, ABD ve İngiltere gibi refaha kavuşabilirlerdi. Bu nedenle, Türkiye'nin kntden kurtulması, refaha ulaşması için İlm-i İctima'nın belirttiği ilkeler doğrultusunda politikalar belirlemesi zorunludur.

Ekolün görüşleri hızlı sosyal değişmeye karşı, geçmişin değerlerini korumaya yönelik olsa da bu değerler Türkiye'ye ait değildir. Bu, muhafazakar bir anlayış olmasına karşın, söz konusu muhafazakarlık Osmanlı'nın muhafazası üzerine kurulu bir düşünce biçiminden kaynaklanmamaktadır. Prens Sabahattin'in sosyoloji çizgisi, ülkede topyekun bir sosyal değişimi gerçekleştirmekten yanadır. Türkiye'nin toplum yapısı bütün organlarıyla birlikte değişecek,

bireyci ve Batı'nın "eski rejim"lerine benzer bir yapıya dönüştürülecektir. Oluşturulacak sosyolojik yapının sınıfları ve kurumları yeniden inşa edilip muhafaza edilirken, yapı içerisinde kişisel girişimcilik zihniyeti ile donatılmış birey, devlet karşısında öne çıkarılacaktır.

Prens Sabahattin, 1906 yılında Paris'te Türkçe olarak yayımladığı *Terakki* adlı dergi ile adem-i merkezîyetçi görüşlerini yaymaya başlamıştır. 1906'dan itibaren Prens Sabahattinçi çizgide kurulan derneklere, örgütlere ve partilere göre, adem-i merkezîyetçi yönetimde, öncelikle doğal ve sosyal koşullar göz önüne alınacak, imparatorluk birkaç vilayeti içine alacak şekilde bölgelere ayrılarak mahalli idare teşkilatları kurulacaktır. Her bölge için ayrı bir düzenleme kurulu oluşturulacaktır. Bir başka anlatımla, Osmanlı vilayetleri merkez dışı yönetimle, bu idarelerin yetkilerini artıran anlayışa dayalı olarak yönetilecektir. Belediye, vilayet ve nahiye meclisleri kendi bölgelerini ilgilendiren kararların alınmasında etkin hale getirilecek, vilayet meclislerinde her kültür ve din topluluğunun kendi gelenekleriyle bağlantılı üye ve delege temin edebilmeleri için önlemler alınacak, ülkenin güvenliği ve düzeni o mahallede yaşayan çeşitli ırkların nüfusları oranında seçilecek jandarma teşkilatı ile sağlanacak, bunların eğitimi için yabancı öğretmenler ve subaylar istihdam edilecek, zabıta güçleri yerel memurların emrinde olacaktır. Vilayetler özel bir bütçeye kavuşturulacaktır. Bu bütçe ile vilayetlerin yol, köprü ve benzeri ihtiyaçları giderilecek, araç-gereç gibi gereksinimleri alınacaktır. İdarecilik yeteneklerinden yararlanılmak üzere İngiliz devletinde görev yapmış üst düzey bürokratlardan devlet hizmetine alınacak bazı kişiler bu düzenleme kurullarında danışman olarak bulundurulacaktır. Yöresel refah ve bölgesel bayındırlık ile ilgilenmeyen "göçebe memur" yerine, genel refah ve bölgesel bayındırlıkla ilgilenecek, değişmez mahalli idareciler teşkilatı oluşturulacaktır. Bölge yöneticileri ise o bölgenin en seçkin kişileri, yani yerel beyler veya ağalar arasından seçilecektir.

Prens Sabahattin Osmanlı'nın yaşadığı bütün olumsuzlukları, felaketleri Doğu'nun despotik rejimlerine bağlar. Bu rejimler ortadan kaldırılıp yerlerine Anglo-Saksonların merkez dışı yönetim biçimi konulabilirse ve bunlar bir de Anglo-Sakson yöneticiler, uzmanlar, danışmanlar eliyle yürütülebilirse işte o zaman ülkemiz ve dünya kurtulur. Aksi halde, yapıyı değiştirmeden siyasal sistemin adını değiştirmek işe yaramaz, bozukluk düzelmez. Bu projenin gerçekleşmesinde eğitime de büyük görevler düşmektedir. Teşebbüsçü zihniyete sahip bireylerin İlm-i İctima yöntemleri ile eğitilmesi ve bu eğitimin yaşamda etkin hale getirilmesi, ülkenin gelişmesi için zorunludur. Bu ve benzeri görüşleriyle Prens Sabahattin ve ekibi, Anglo-Sakson siyasal ve sosyal yapısının Türkiye'ye aktarılmasıyla sosyal sorunların tümüyle düzeleceği, ülkenin refahının yükseleceği iddiasındadır.

Bu öneriler uygulama olanağına kavuştuğunda, toplumun feodaliteye kaymaması mümkün müdür? Bu projenin yerel beylere ve seçkinlere önemli ayrıcalıklar, özerklikler vermekten başka anlamı var mıdır?

Ekolün önemli ve sadık isimlerinden Nezahet Nurettin Ege, *Prens Sabahaddin Hayatı ve İlmî Müdafaaları* adlı derlemesinin 362. sayfasında yazdığı bir dipnotta İngilizlerin sömürgecilikteki başarılarını şöyle övmektedir: “Uzun seneler Fransa da İngiltere gibi Asya ve Afrika’da büyük müstemlekelere mâlik bulunuyorlardı. Fransızlar müstemlekelerini askeri kuvvetlerle itaat altında tutmağa çalışmışlardı. İngilizler ise, milyonlarca nüfuslu, koskoca Hindistan’ı sadece ticaret kumpanyalarının delâletiyle ellerine geçirmişlerdi. Fakat İngilizlerin dünyanın her tarafına yayılmak hususunda gösterdikleri muvaffakiyet, Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada ve Birleşik Amerika gibi muazzam, geniş araziye mâlik olan kıt’alardaki, bilhassa ziraat sahasındaki faaliyetleri sayesinde elde edilmişti. Bugün ... İngiliz ırkının kurmuş olduğu Hususiyetçi Teşekkül esasına müstenid Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada gibi memleketler, self-government sayesinde en mamur ve en müreffeh bir hayata mazhar bulunmaktadır.”

Prens Sabahattin ve ekibine sorulması gereken basit birkaç soru bulunmaktadır. Anglo-Sakson dünyasının üstünlüğünün, dünya egemenliğini ele geçirmesinin esas kaynağı nedir? Anglo-Sakson dünyası bireyciliği öne çıkardığı için mi üstün, yoksa diğer toplumlara, Doğu dünyasını ve pek çok bölgeyi sömürdüğü için mi? Osmanlı kamucu bir yapıya sahip olduğu için mi geri kalmıştır? Soruyu başka şekilde sormak da mümkündür. Üstünlüğün kaynağı Science Sociale ekolünün ortaya koyduğu gibi coğrafi özellikler midir yoksa, coğrafyanın dışındaki özellikler mi? Ayrıca adem-i merkezîyetçilik adına mali ve idari özerklik verilen bölgeleri devletin bütünlüğü içerisinde tutmak mümkün olacak mıdır? Ya da siyasal bütünlük bu ekibin umurunda mıdır?

Sosyoloji Türkiye’ye, Trablusgarp ve Balkan Savaşları sonrası yaşanan travmalar ve ardından başlayan I. Dünya Savaşı sırasında girmiştir. Her açıdan çöküşün yaşandığı bir dönemde sosyoloji bunu bilimsel açıdan durdurmak iddiası ile ülkeye aktarılmıştır. Sosyoloji, siyasal ekiplerin kurtarıcısı olma adına bir taraftan Almanlarla, diğer taraftan İngilizlerle yürütülmekte olan edilgen siyasal ilişkinin geçerli olduğu bir atmosferde ortaya çıkarak ülkeye yerleşmiştir. İttihatçılar ülkeyi kurtarma bilinci ile Almanlarla işbirliğini derinleştirirken ve ardından başkalarına güvenilerek hiçbir başarı elde edilemeyeceğini, çoğu zaman nasıl engellenerek başarısızlığa mahkum edildiklerini trajik ve ölümcül darbelerle öğrenirken; Hürriyet ve İtilafçılar, yani Prens Sabahattin ekibi, ülkeyi küçük bölgelere ayırıp Anglo-Sakson danışmanlar eliyle düpedüz emperyalizmin patronu İngiltere’ye teslim planı hazırlıyor; bunu yaparken de İttihatçıların Alman yanlısı siyasetini eleştirmeyi ihmal etmiyordu. Prens Sabahattin’e göre Almanya, yerli işbirlikçileri sayesinde, gelecekte milli servetimizin en fazla güvendiği zengin bölgeleri sessiz sedasız ele geçirmekteydi.

Sosyolojik tartışmaları uzatmaya, çeşitli toplumların hangi nedenlere bağlı olarak kamucu veya bireyci özelliklere sahip olduklarını tartışmaya gerek yok. İşin aslı, Prens Sabahattin babadan miras kalan şekliyle ve bu misyonu daha da geliştiren, sistemleştiren bir sosyoloji ekolü, bir siyaset anlayışı ile Anglo-Sakson dünyanın o tarihlerdeki lideri olan İngiltere'nin Türkiye temsilcisidir. Kurduğu partiler, dernekler, dergiler hep bu çizgidedir. Aynı çizginin, Anglo-Sakson dünyasının bugünkü temsilcileri, yerli işbirlikçileri de yine o dünyanın lideri olan ABD'nin Türkiye'deki, Orta Doğu'daki çıkarlarına hizmet etmektedirler.

Bu anlayış, günümüzde Amerika'nın Orta Doğu'ya uygarlık, demokrasi ve özgürlük getireceği söylemleriyle ne kadar benzerlik göstermektedir. Demek ki, hümanist bir eda ile demokrasi, özgürlük ve uygarlık söylemlerine soyunup Irak'ı işgal eden, "Arap Baharı" ile Batı çıkarlarıyla sorun yaşayan bazı iktidarları yıkan ve daha kötü bir bakiye üzerinden oralardaki tüm kaynakları kontrol etmeye çalışan senaryo yeni değildir. Dün Türkiye'de ve Doğu dünyasında Anglo-Sakson çıkarlarını savunanlar, o çıkarların başarılması adına İngiliz uzmanların, idarecilerin, valilerin gelmesini talep edenler, bugün aynı çizgilerini ABD adına sürdürmektedirler. Büyük Orta Doğu Projesi, medeniyetler diyalogu, Arap Baharı gibi iddialı siyasal başlıklar, benzer sömürgeci anlayışları örtmek için kullanılmaktadır. Dün İngiltere'nin sömürgeci politikalarına destek vererek onların çıkarlarının temsilciliğini üstlenen düşün çizgisi, sosyoloji anlayışı, bugün ABD'nin hizmetine koşulmuştur. Uygarlık götürme vaatleri ile 1798 ve 1880'lerde Mısır'a, 1830'da Cezayir'e ve dünyanın bilmem hangi bölgesine girenler, demokrasi getirme adına 1993'te Irak'ı işgal edip şu ya da bu biçimde bir milyon sivilin ölmesine neden olanlarla, onları alkışlayan yerli düşün işbirlikçileri arasında hiçbir fark yoktur.

Prens Sabahattin ve temsil ettiği görüşler öyle hafife alınacak, yabana atılacak görüşler değildir. Türkiye'de geniş bir çevre tarafından kabul gören, savunulan görüşlerdir. Belki bazılarımız o kadar da abartmayalım diyebilirler, ancak unutmamak gerekir ki onun temsil ettiği siyasal görüşler, zamanında Ziya Gökalp genel çizgisinden sonra ülkemizde ikinci düzeyde yaygınlık kazanmış ve günümüze yaklaştıkça etkinlik alanını daha da genişletmiştir. 1900'lerin, 1920'lerin mandacılık taraftarları, 2010'lu yıllarda siyasal olarak daha da güçlenmişlerdir. Emperyalist güçler ve onların yerli işbirlikçileri elbirliği ile Orta Doğu ve Türkiye'yi Balkanlaştırmaya, kardeş halkların güç birliğini kırarak, birbirleriyle çatışmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Süslü terimler, deyimler, kavramlar kullanarak kafaları karıştırıp emperyalist sürece hizmet etmektedirler. Büyük devletler kullandıkları çeşitli tekniklerle, zengin doğal kaynaklar üzerinde oturan halkları "kan davalısı" haline getirirken, bu halkların sömürgeciliğe karşı güç birliği oluşturma olanaklarının önünü de tamamen kes-

mektedirler. Geçmişte sadece Prens Sabahattin ve ekibi sosyolojiyi kullanarak bu tür politikalara hizmet ederken, bugün Türkiye’de aynı amaca hizmet eden sosyoloji anlayışlarının ve bu tür anlayışları temsil eden sosyologların, takımların, ekiplerin sayısı akıl almaz şekilde çoğalmıştır.